

УДК 343.1
<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2024-2-16-276-282>

<https://orcid.org/0000-0003-2636-0509>

Муляр Галина Володимирівна

доктор юридичних наук,
Державний університет
інфраструктур та технологій,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету,

Інституту управління, технологій та права

<https://orcid.org/0000-0002-7368-2933>

Подгорець Сергій Васильович

прокурор відділу Спеціалізованої антикорупційної
прокуратури

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПО БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ВІДОМОСТЕЙ В ЕЛЕКТРОННИХ ДЕКЛАРАЦІЯХ

Анотація. У науковій статті приділяється увага органам по протидії і боротьбі з корупцією в Україні, серед яких: Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП), Агентство з розшуку та менеджменту активів (далі – АРМА), які у тісній взаємодії мають ефективно протистояти корупційним викликам сьогодення. Запобігання та протидія корупційним явищам на системному рівні є їх головним завданням.

Авторами приділено увагу аспекту електронного декларування як стартової точки для взаємодії згаданих антикорупційних інституцій. Визначено, що заповнення електронних декларацій допомагає встановити незадекларовані активи та розпочати процедуру притягнення винних до відповідальності. Неправдиві дані в деклараціях можуть бути підставою для кримінального переслідування, що підкреслює важливість їх ретельної перевірки.

Ключові слова: протидія корупції, антикорупційні органи, кримінальне провадження, корупційне правопорушення, електронне декларування.

Annotation. The scientific article focuses on the bodies responsible for combating and combating corruption in Ukraine, including: the National Agency for the Prevention of Corruption (hereinafter referred to as the NACP), the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (hereinafter referred to as the NABU), the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (hereinafter referred to as the SAPO), the Asset Tracking and Management Agency (hereinafter referred to as the ARMA), which, in

close cooperation, must effectively confront the corruption challenges of today. Preventing and combating corruption at the systemic level is their main task.

The authors pay attention to the aspect of electronic declaration as a starting point for the interaction of the aforementioned anti-corruption institutions. It was determined that filling out electronic declarations helps to identify undeclared assets and begin the procedure for bringing the guilty to justice. False data in declarations can be grounds for criminal prosecution, which emphasizes the importance of their thorough verification.

At the initial stage, the NACP checks the electronic declarations of the declaring entities and transfers the collected information on the detected violations to the NABU or SAPO to resolve the issue of entering information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations and initiating the relevant criminal proceedings or filing a civil lawsuit for the confiscation of unjustifiably acquired assets.

NABU, under the procedural supervision of the SAPO, conducts a pre-trial investigation of corruption criminal offenses. If there are grounds for the confiscation of unjustifiably acquired assets, the SAPO files a corresponding civil lawsuit. ARMA takes measures to identify and search for assets obtained illegally and cooperates with other bodies to preserve them, including with the aim of imposing an arrest on them for the purpose of subsequent return and confiscation.

Effective verification of electronic declarations requires clear coordination between bodies such as the NACP, NABU, and SAPO to avoid duplication of functions and ensure completeness of verifications. The creation of common information bases and mechanisms for operational data exchange between anti-corruption bodies speeds up the verification process and improves its quality.

Keywords: combating corruption, anti-corruption bodies, criminal proceedings, corruption offense, electronic declaration.

Постановка проблеми. Одним із ключових інструментів запобігання корупції у публічному секторі є декларування посадовців. Система е-декларування дає можливість дізнатися, як живе посадовець, який отримує заробітну плату за рахунок державного бюджету.

Декларації перебувають у відкритому доступі в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – Реєстр). Кожен має вільний доступ до Реєстру та може отримати інформацію (з окремими обмеженнями) про рухоме та нерухоме майно суб'єкта декларування, його доходи, банківські рахунки, відомості про корпоративні права та інше.

Слід зазначити, що внесення недостовірних даних під час процесу електронного декларування є підставою притягнення до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності. Вид відповідальності залежить від суми виявлених недостовірних відомостей.

Виникає необхідність розвитку антикорупційних органів в Україні, їх належного функціонування та вдосконалення взаємодії в процесі реалізації повноважень в частині електронного декларування. Відзначено, що на початковому етапі НАЗК перевіряє електронні декларації суб'єктів декларування

та передає зібрану інформацію щодо виявлених порушень до НАБУ чи САП для вирішення питання про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку відповідного кримінального провадження або ж заявлення цивільного позову про конфіскацію необґрунтовано набутих активів.

НАБУ під процесуальним наглядом САП проводить досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень. У разі наявності підстав для конфіскації необґрунтовано набутих активів САП заявляє відповідний цивільний позов. АРМА вживає заходи щодо виявлення та розшуку активів отриманих незаконним шляхом та взаємодіє з іншими органами для їх збереження, в тому числі з метою накладення на них арешту з метою подальшого повернення і конфіскації. Приділено увагу горизонтальним зв'язкам між антикорупційними органами як можливого механізму покращення ефективності їх взаємодії.

Метою статті є визначення основних аспектів взаємодії антикорупційних органів в процесі запобігання, виявлення, розслідування та притягнення до відповідальності за порушення пов'язані із електронним декларуванням.

Необхідним при дослідженні вказаної тематики приділити увагу наступним питанням: визначення повноважень антикорупційних органів під час запобігання, виявлення, розслідування та притягнення до відповідальності за правопорушення, пов'язані з електронним декларуванням; визначення суті електронного декларування; дослідження процесу виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з електронним декларуванням; механізм взаємодії антикорупційних органів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми електронного декларування присвячені наукові праці таких дослідників як В. Дем'янчук, І. Наконечна, О. Пархоменко-Куцевіл, Р. Радецький, К. Ростовська та інших. Однак окремі аспекти правового регулювання взаємодії органів по боротьбі з корупцією все ще недостатньо врегульовані та вимагають додаткового дослідження. Доцільним в даному питанні є нормативно-правове регулювання елементів взаємодії антикорупційних органів під час виявлення правопорушень, пов'язаних з електронним декларуванням.

Виклад основного матеріалу. Електронні декларації виступають інструментом контролю прозорості доходів і майна державних службовців, що дозволяє ідентифікувати можливі ознаки їх незаконного збагачення. При цьому взаємодія антикорупційних органів має велике значення для ефективного виявлення фактів вчинення тих чи інших корупційних правопорушень, в т.ч. крізь призму встановлення неправдивих відомостей, поданих у електронних деклараціях.

Діяльність НАЗК зосереджена на вжитті заходів з попередження корупції та забезпеченні відповідальності посадовців. З цією метою НАЗК проводить перевірку поданих декларацій для встановлення відповідності вартості майна та витрат суб'єктів декларування їх доходам. НАЗК також проводить перевірку електронних декларацій на предмет достовірності та повноти поданих відомостей.

Відповідно до Закону України “Про запобігання корупції” НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що функціонує з метою запобігання корупційних правопорушень та у своїй діяльності співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України. Головна мета НАЗК попередження, виявлення та запобігання корупційним проявам.

Згідно зі ст. 11 Закону України “Про запобігання корупції” до повноважень НАЗК, зокрема, належать: перевірка декларацій державних службовців і стилю їх життя, розкриття будь-якої інформації про факти корупції або зловживання посадою тощо [1].

НАБУ є правоохоронним органом, який уповноважений здійснювати виявлення, розкриття, припинення, корупційних правопорушень та проводити заходи щодо попередження даних злочинів [2]. НАБУ є ключовим органом у боротьбі з корупцією на вищих щаблях державної влади. Роль НАБУ у перевірці декларацій посадовців полягає в наступному:

1. Розслідування: НАБУ проводить розслідування щодо посадовців, яких підозрюють у корупційних злочинах, включаючи недостовірне декларування майна, приховування доходів або інші порушення антикорупційного законодавства.
2. Співпраця з НАЗК: НАБУ тісно співпрацює з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), яке здійснює первинний контроль за деклараціями. НАБУ бере на себе справи, які потребують більш глибокого розслідування та мають ознаки кримінальних правопорушень.
3. Використання спецтехніки та аналітичних інструментів: НАБУ використовує спеціальні технічні засоби та аналітичні інструменти для виявлення прихованих активів та перевірки достовірності поданої інформації в деклараціях.
4. Підготовка справ до суду: Якщо розслідування НАБУ виявляє достатні докази корупційних дій, бюро готує справу до передачі в Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, яка підтримує обвинувачення в суді.

Ці заходи спрямовані на забезпечення прозорості та відповідальності посадовців, а також на зниження рівня корупції в Україні.

НАБУ розслідує факти можливого незаконного збагачення або інших пов'язаних із цим порушень, виявлених під час перевірки декларацій. САП наглядає за дотриманням НАБУ законів під час розслідувань корупційних злочинів.

Наконечна І., вважає, що суб'єкти державної антикорупційної політики, потребують налагодженої взаємодії, співпраці та координації дій у боротьбі з корупцією [3, с. 130]. Обмін інформацією між антикорупційними органами повинен бути максимально оперативним та мати логічну структуру для забезпечення своєчасної реакції на виявлені порушення.

В свою чергу, Пархоменко-Куцевіл О. зазначає, що функції НАЗК, САП та Агентства з розшуку та менеджменту активів (далі - АРМА) тісно переплетені між собою. На практиці, перевірку декларацій здійснює НАЗК, результати перевірок та відповідні матеріали можуть бути враховані під час проведення

певних слідчих дій іншими антикорупційними органами. Те саме стосується матеріалів НАБУ та АРМА, які потрібні під час перевірки електронних декларацій або незаконного збагачення, перевірки на конфлікт інтересів тощо. Однак, на даний час відсутні дієві комунікаційні зв'язки між зазначеними суб'єктами антикорупційної діяльності та часто інформація отримується невчасно або взагалі не отримується [4, с. 82].

Обмін інформацією між органами, які протидіють корупції є темою, яка привертає увагу. Особливої актуальності цей процес набуває, коли інформацію слід отримати негайно або в найкоротший проміжок часу, але через відсутність комунікації процес затягується.

За ст. ст. 7, 8 Закону України "Про прокуратуру", САП є елементом системи прокуратури України, а також юридичною особою публічного права на яку покладено такі функції:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування НАБУ;
- підтримання державного обвинувачення в суді у відповідних провадженнях;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, а також представництво у межах компетенції інтересів держави у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави [5].

САП та НАБУ мають утворювати єдину систему, що здійснюватиме об'єктивне та швидке розслідування корупційних злочинів. Для того, щоб винні у корупції понесли відповідальність, повинен бути налагоджений механізм на всіх стадіях процесу, від перевірки декларацій НАЗК, отримання інформації від АРМА. Спільні навчальні програми для співробітників антикорупційних органів можуть покращити їхню компетентність і підвищити ефективність перевірки електронних декларацій.

Можна зробити висновок, що Створенню АРМА в Україні сприяло Рішення Ради Європейського Союзу (2007/845/ЖНА від 06.12.2007), відповідно якого всі країни-учасниці ЄС повинні створити державні органи з питань розшуку та повернення активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні [6]. АРМА наділений повноваженням вживати заходи щодо виявлення та розшуку активів отриманих незаконним шляхом та взаємодіє з іншими спеціальними органами з метою накладення арешту на такі активи та їх конфіскації.

Повна перевірка електронної декларації може бути проведена під час здійснення суб'єктом декларування діяльності, яка пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення вказаної діяльності. З метою здійснення такої перевірки НАЗК має право направити запити про надання документів або інформації не тільки в державні органи чи органи місцевого самоврядування, а й суб'єктам господарювання всіх форм власності, громадянам, а також їхнім об'єднанням.

Вони повинні з дня отримання запиту протягом десяти робочих днів надати відповідь [7, с. 163].

Слід зазначити, що органи по боротьбі з корупцією мають на меті здійснення об'єктивного, швидкого та неупередженого розслідування корупційних злочинів. Органи, які здійснюють боротьбу з корупцією використовують автоматизовані системи аналізу даних для перевірки відомостей з електронних декларацій з іншими державними базами даних. Серед величезного масиву інформації з деклараціями необхідно визначити саме ті, які найбільш ймовірно мають випадки корупційних дій.

Неправдиві дані в деклараціях можуть бути підставою для кримінального переслідування, що підкреслює важливість ретельної перевірки. В той же час, необхідним є захист даних декларантів під час перевірки відомостей, що має бути забезпечений відповідно до законодавства. Серед механізмів визначення рівня доходів та майна є моніторинг стилю життя декларантів, що використовується у взаємодії з іншими органами.

Висновки. Систему запобігання та протидії корупції створюють спеціалізовані антикорупційні органи, які взаємодіють між собою під час притягнення осіб до відповідальності, які подали недостовірні відомості в електронну декларацію. Серед таких структур виділяють НАЗК, НАБУ, САП, АРМА та інші органи, пов'язані із протидією корупції. В свою чергу, АРМА вживає заходи щодо розшуку незаконних активів, НАЗК - перевіряє декларації, САП та НАБУ розслідують кримінальні провадження, пов'язані з внесенням недостовірних відомостей до електронних декларацій.

Ефективна перевірка електронних декларацій вимагає чіткої координації між органами, такими як НАЗК, НАБУ та САП, щоб уникнути дублювання функцій і забезпечити повноту перевірок. Створення спільних інформаційних баз і механізмів оперативного обміну даними між антикорупційними органами прискорює процес перевірки та підвищує її якість.

Встановлення єдиних стандартів перевірки декларацій забезпечує прозорість і знижує ризики суб'єктивного підходу під час аналізу інформації. Автоматизовані системи аналізу даних та алгоритми машинного навчання допомагають швидше виявляти невідповідності в деклараціях.

Відкритість процесу перевірки, звіти та публічний доступ до результатів сприяють довірі суспільства до антикорупційних органів. Взаємодія з міжнародними організаціями дозволяє отримувати додаткові дані про активи декларантів за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про запобігання корупції». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
2. Закон України «Про національне антикорупційне бюро України». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
3. Наконечна І. Взаємодія правоохоронних органів (підрозділів) з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та юридичними особами під час перевірки заяв і повідомлень

-
- щодо порушень антикорупційного законодавства. Підприємство, господарство і право. 2019. №4. С. 130–135.
4. 4. Пархоменко-Куцевіл О. І. Інноваційні шляхи модернізації антикорупційних органів. Актуальні проблеми держави і права. 2019. №23. С. 144–150.
 5. 5. Закон України “Про прокуратуру”. Відомості Верховної ради (ВВР). – 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
 6. 6. Закон України “Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів”. Відомості Верховної ради (ВВР). 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.
 7. 7. Стеблянко А.В., Резнік О.М. Електронне декларування як форма контролю за діяльністю правоохоронних органів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Серія Право. Випуск 44. Том 2. с. 160-164